

EL RETORN A LA PACHAMAMA

RACIONALITAT INDÍGENA I MARE TERRA

JUAN JACOBO TANCARA CHAMBE

Escriptor aimara, Putre, Xile

Pacha significa temps, espai, terra; *Mama*, mare, senyora; *Pachamama* és una paraula per parlar de la mare Terra, dels braços amants de la Terra; però a més a més, del cosmos que ens envolta, de l'espai vital, concret, material, però també espiritual.

1

Cada vegada són més les persones que estan prenent consciència que l'ésser humà no és autosuficient, que la seva vida depèn d'una Terra viva i sana. Nosaltres podem viure, si la Terra viu. El mercat capitalista totalitzat, la reducció de la vida humana i de la Terra al càlcul mitjà-finalitat, la inèrcia del sistema... provoquen efectes destructius (intencionals o no) que amenacen la vida al planeta. La vida de la Terra no és pas un mitjà per acumular riqueses, sinó que és la condició que dóna la possibilitat de viure.

Aquesta idea, amb altres termes, sempre ha estat present en la mentalitat aimara i indígena. La comunitat no fomenta pas una acumulació i un consum desenfrenats, sinó allò necessari per viure dignament. L'ésser humà i la comunitat són parts d'una cosa més extensa, part del circuit natural de la vida, pel que una acció que destrueixi la Terra és un suïcidi.

La forma de vida, les pràctiques econòmiques, basades en l'agricultura i la ramaderia de moltes comunitats aimares són amistoses amb el medi ambient. Viure en equilibri amb la Terra, o en harmonia, significa no explotar-la, no emprar-la com a simple mercaderia, no establir-hi un domini.

2

Vivim per gràcia enmig de l'univers. La nostra vida és fràgil; els nostres sistemes econòmics, socials, polítics, febles; perquè sense la vida natural no serien possibles. Som un nus d'una xarxa de major vida. La nostra vida no seria viable fora d'aquesta xarxa. Però a causa de la nostra arrogància, hem perdut una relació directa amb la natura i hi hem establert una relació de domini. Per això tenim la idea de l'ésser humà enfrontat amb la natura salvatge; es tracta, efecti-

44

vament, d'un enfrontament en el qual l'ésser humà procura conquerir-la i instrumentalitzar-la. Això mesuraria el grau de civilització i desenvolupament.

Ben contrari a aquest afany, l'ofrena a la Pachamama que fan els aimares i altres pobles originaris, l'ús amistós i comunitari mostren una clara consciència d'una interdependència amb tot el que ens envolta. Potser aquesta manca de "desenvolupament" que la mentalitat moderna veu en l'indígena es deu que els pobles originaris són conscients que una societat basada en la crematística és insostenible. Efectivament, és una bogeria pensar que es pot acumular fins a l'infinit, sacrificant la vida real i la material...

Per altra banda, el respecte de l'indígena a la Terra no és pas panteisme, ni una mentalitat "retrograda"; és l'expressió d'una espiritualitat conscient que l'ésser humà és un ésser necessitat. Per a les persones índigenes, la fórmula és clara: no hi pot haver desenvolupament assassinant la Pachamama.

El tracte que donem a la Terra reflecteix el tracte que ens donem personalment i en la societat: experimentem i veiem injustícia social, insolidaritat, roïnesa, lluites pel poder, crims, exclusió, masclisme...; el desequilibri és present en les nostres relacions interpersonals i en les societats humanes. L'ésser humà ha perdut el respecte a la Mare Terra, cosa que significa que també se l'ha perdut a ell mateix.

Un aclariment: ser part del circuit natural de la vida, no vol pas dir que estiguem condemnats a no més ser naturals; l'ésser humà també vol transcendir, per això té religió, fa política, construeix paradisos, terres promeses o escriu poemes. Però aquest salt envers nosaltres mateixos, que ens va separar d'una dependència directa amb la Terra, ens està destruint. Per això ens falta un segon salt, que ens dugui de tornada als braços de la Pachamama, aquesta vegada amb una consciència clara de la nostra transcendència. Penso que la forma de vida, fonamentalment l'èthos i la religió indígena, mostren que aquest segon salt és possible, donat que consisteix en una transcendència que dóna valor i veritat a la Mare Terra. En altres paraules: